

198995

193

Destinația Transilvaniei

în

PARLAMENTUL ROMÂNIEI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Discursul

dlui

Titu Maiorescu, deputat și raportorul proiectului de răspuns
la Mesagiu.

(Sedința camerei din 11 Decembrie 1893.)

Dl Titu Maiorescu (continuând): A rămas al treilea punct din cele atinse de d-voastre, Cestiunea Transilvaniei.

Dlor deputați, Cestiunea Transilvaniei nu este atinsă în mesagiu, nu este atinsă în proiectul de răspuns; dar' este dreptul și datoria ori-cărui membru al parlamentului să introducă în dezbateră adresei ori-ce cestiune, care să fie destul de importantă pentru a fi semnul stării generale a țării. Astfel s'a introdus cestiunea Transilvaniei.

Cu ce au rezolvat-o, dlor, ce vor cu ea? Să o introducem în adresă? Sau, cu ocaziunea adresei să o atingem numai ca o parte caracteristică a stării spiritelor în acest moment? Sau vor altceva?

Dacă e vorba de unitatea etnică, de sentimentul elementar, pe care îl are fiecare Român, că este Român, că este înrudit cu toți frații sei de același sânge, lucrul este așa dela sine înțeles, încât, scusați-mă, este destul să-l atingi pentru-ca să fie și exprimat și un fel de simțământ de demnitate te oprește de a căuta prea multe forme de redacțiune pentru a-l exprima. Este clar ca lumina zilei, că tot Românul se știe Român și că simte unitatea sa de ginte cu toată suflarea românească. Acestuia i-s'a dat o expresiune naturală și nemeșteșugită și de dl Moruzi mai deunăzi, când a spus în aplauzele d-voastre tuturor, că la adevărat sîntem toți una. Dar' în această dezbateră constituțională politică ce anume se cere să facem cu cestiunea Transilvaniei?

Tocmai din cauza sentimentului puternic elementar dintre toți Românii, corpurile politice ale statului român sînt chemate la toată atențiunea și prudența în asemenea materie.

Din senat ni-a venit cu ocazia adresei o propunere precisă relativă la Transilvania. Cine a făcut propunerea? Și ce vrea această propunere? A făcut-o șeful autorizat al partidului liberal. Nu e așa, dlor? Eu nu știu toate arcele partidului liberal. Pardon, am făcut

această întrebare, căci pe dl Fleva 'l-am auzit zicând, că acel onorabil senator este numai unul din cei mai autorizați membri ai partidului. (Aplause.) Așa 'mi-s'a părut. După o întrerupere de pe banca d-voastre, a zis, apoi, că este șeful partidului.

Dl N. Fleva: Am zis cel mai autorizat și am adăugat și cuvântul de șef.

Dl T. Maiorescu: În urmă am înțeles. La început era un moment de nedumerire, până unde șefia este admisă din partea tuturor.

Voci: Șeful recunoscut.

Dl T. Maiorescu: A! Va să zică, este șeful recunoscut și admis al tuturor! Ce vrea așa dar' șeful recunoscut al partidului liberal?

Vrea (și-a exprimat această cerere a d-sale într'o importantă cuvântare și cu o foarte bună introducere istorico-politică), vrea ca guvernul statului român să intervină într'un mod amical, ca un samsar cinstit, între guvernul maghiar și Românii din Transilvania, pentru a aplană dificultățile dintre ei. La aceasta guvernul nostru a răspuns: nu cred că este bine să o fac; clar și precis. Noi majoritatea avem acum să ne întrebăm: aprobăm acest răspuns al guvernului sau nu?

Dlor, motivele pentru care a răspuns guvernul, așa cum a răspuns, le cunoașteți din senat. E probabil, că unul sau altul din domniile miniștri le va repeta din nou în cameră; nu vă voi răp, dar' timpul d-voastre cu reeditarea lor.

Eu unul le cred cu desăvârșire valabile și cred că trebuie să le aproabe și majoritatea acestei camere.

Dați-mi voe, însă, înainte de a trece mai departe, să fixez acest moment al vieții noastre politice.

Spre marea mea mulțumire, onor. domn Sturdza, cu discursul asupra Transilvaniei, nu a făcut ceea-ce a făcut cu discursul asupra instrucțiunii publice, adecă nu a făcut, cum se mă exprim în mod convenabil? Nu 'l-a făcut să dispară; acest discurs se află în »Monitor«, il avem cu toții în proprietatea noastră. Să-l țintuim dar' înaintea țerii ca un punct important din viitorul program de guvernament al partidului liberal!

Dacă, precum sperăm, precedentul stabilit de guvernul conservator, că ceea-ce enunță ca acțiune politică să fie și executat, este o procedere constituțională, care va trebui să fie păstrată și de viitorul guvern liberal ca cestic de onestitate politică față cu țeara, atunci se cuvine să luăm act de declarația onor. domn Sturdza din senat și să o fixăm.

Şeful recunoscut al partidului liberal cere ca guvernul statului român să facă o intermediare, ce e drept amicală, dar' oficială, publică, parlamentar anunţată între guvernul maghiar din Budapesta şi Românii din Transilvania.

Actualul guvern conşervator declară: eu nu fac așa ceva! Faţă cu această atitudine negativă, dl Sturdza atacă guvernul cu violenţă.

Ne vom aştepta, dar' la realizarea acestui punct de program, când va căde guvernul conservator şi va veni la guvern partidul liberal. Vom ave să examinăm atunci şi să fie ştiut de pe acum: 1., dacă viitorul guvern liberal se va ţine de cuvânt sau toată cestia Transilvaniei a fost pentru liberali numai o redacţiune literară, ca în multele mesagii dela 1881 încoaci; 2., dacă, ţinându-se de cuvânt, va produce cu aceasta un rezultat pe care țeara întreagă şi naţionalitatea română întreagă s'-'l aproabe şi pentru care să se feliciteze de iniţiativa partidului.

Cestiunea ântâiu ne va da măsura onestităţii partidului liberal: cestiunea a doua ne va da măsura prevederii şi înţelepciunii politice a acestui partid.

Vin acum la chiar propunerea onor. domn Sturdza în privinţa Transilvaniei şi în afară de argumentele aduse de guvern în contra ei, daţi-'mi voe să supun reflexiunii d-voastre cu moderaţiunea şi cumpătarea cuvenită într'o materie așa de delicată, două alte argumente.

Dlor, presupuneţi că o asemenea intermediare întreprinsă de guvernul nostru între guvernul şi supuşii unui stat străin n'ar ave nimic iritant, neobcînuit, cominatoriu; ar putè fi, în adevër, privită ca amicală cum o vrea dealtmintrelea şeful partidului liberal; ea n'ar putè totuşi să între în concepţiune practică decât atunci când în statul străin, unde vrei să o faci, ar lipsi ori-ce element indicat pentru o așa intermediare.

Nu vorbesc de relaţiuni personale, dacă nu cumva între Românii din Transilvania şi Ungaria sânt persoane cunoscute şi de noi, ca d. e. dl Mocioni, care prin situaţiunea socială şi prin moderaţiunea lor ar putè să joace un asemenea rol. Vorbesc numai de instituţiile mari ale statului; dualismul austro-maghiar are nişte anumite forme în ceea-ce priveşte unitatea statului austro-maghiar; d. e. este un ministru de externe comun, un ministru de răsboiu comun şi altele; dar' mai este şi un fel de reprezentaţiune parlamentară comună între Unguri şi restul imperiului: așa numitele delegaţiuni.

În aceste delegaţiuni, cum ştiţi, parlamentul din Ungaria şi parlamentul din restul Austriei trimit membrii lor prin alegere. Dar' cum se întêmplă că în Austria să fie şi o altă provincie locuită de

Români, Bucovina, știți că în parlamentul Austriei sînt reprezentanți ai Românilor din Bucovina, cum sînt domnii Stircea, Hurmuzachi și alții.

Apoi mai sînt și alte figuri cunoscute noue din nume, care au o importantă situațiune socială și politică la Viena, cum este bunăoară dl Dumba.

Ce credeți, d-voastră, că în aceste delegațiuni, care sînt anume menite prin constituțiunea imperiului vecin de a menține tot ce este relativ la unitatea și integritatea imperiului astfel organizat, ce credeți, zic, că s'ar întempla când ar fi un adevărat pericol simțit de cei în cesțiune în privința unității imperiului? Nu s'ar găsi pe calea aceasta foarte legală vre-o voce care să intermedieze acolo, unde intermedierea se poate face fără iritări, în delegațiuni ori în convorbirile politice indicate acolo?

Dl. A. C. Cuza: În parlamentul ungar nu sînt decât Unguri.

Dl. T. Maiorescu: Nu vorbesc de parlamentul maghiar, ci de celalalt parlament care își trimite și el delegații, unde discuțiunea se petrece pe un teren comun.

Dacă dar' noi nu vrem să facem aci un opus super-erogatorum, o superfetațiune, dacă nu vrem să facem numai așa, o vorbire de popularitate ieftină, *ci ne gândim serios, sincer, la o intermediare posibilă, de ce nu vă gândiți și la posibilitatea acestei intermediari, care ar fi legală, constituțională, indicată în chiar forma de astăzi a statului austro-maghiar și dela care ar trebui să așteptăm mai întăiu un efect practic?*

Trec acum la un alt argument în contra propunerii domnului Sturdza.

Dlor, greutatea, inadmisibilitatea unei asemenea interveniri mai provine din faptul că punctele în discuțiune, mai ales când este o ceartă învrăjbită, sînt multe, au nuanțe prea fine și presupun un fel de pricepere zilnică a atmosferei în care se petrec, fără de care pricepere nu poate să fie nici o intervenție folositoare, și atunci după vorba poporală, când un al treilea se amestecă în cearta a doi oameni, o pățește dela amândoi.

Va să zică, pentru-ca să te poți amesteca în calitate de guvern, 'ți-ar trebui simțirea, asimilarea, priceperea, tactul situațiunii întregi în fiecare moment variabil.

Dar' cum voiți să le avem noi cei de aici în locul celor de acolo? De unde luați siguranța aceasta?

Eată șeful partidului liberal, foarte patriot, foarte învătăat, foarte silitor, în raporturi strînse cu Români de dincolo. D-sa a formulat în senat un program de intermediare.

Dlor, cuvântul nostru de aci, în asemenea materie, nu este numai dus până la hotarele țerii, el trece peste hotare și este ascultat acolo unde se adresează.

De abia s'a pronunțat cuvântarea domnului Sturdza în senat, de abia s'a văzut în »Monitor«, și eată cel dintâiu glas al Românilor din Transilvania, »Gazeta Transilvaniei«, ce răspunde domnului Sturdza:

»Când e vorba dar' de a veni în ajutorul cauzei Românilor transilvăneni, nu poate exista altă directivă mai bună, mai sigură și mai neapărată, decât directiva ce o dă programul lor național.

»Și aici e punctul, care, cu părere de rău trebuie să o spunem ne desparte cumplit de vederile desfășurate de di Sturdza în partea din urmă a vorbirii sale.

»D-sa nu-și ia ca punct de plecare programul nostru național, ci gândindu-se mereu la rolul de „samsar cinstit“, care, după d-sa, ar trebui să-l aibă guvernul român spre a face posibilă o împăcare între noi și Maghiari, trece peste acel program și stabilește o directivă specială a stăruințelor de împăciuire, înșirând anumite puncte, asupra cărora crede că ar trebui să stăruască guvernul român.

»Printr'asta dl Sturdza ajunge la niște conclusiuni, care, de parte de a clarifica situațiunile, după-cum voește d-sa, le încurcă și mai mult.

»Punctele de eventuală împăciuire între Români și Maghiari ce le înșiră d-sa, în credința că Românii s'ar învoi cu ele dacă Ungurii le-ar acorda, nu numai că nu consună cu postulatele programului nostru național, dar' sunt chiar în mare parte în contradicție cu el.

»Ca dovadă cităm numai afirmarea domnului Sturdza, că ceea-ce vor Românii ar fi »respectarea și aplicarea sinceră a legii de existență a naționalităților«, adecă tocmai a acelei legi, care a fost totdeauna combătută de cătră Români ca în cel mai mare grad vătămătoare drepturilor și libertății lor«.

Eată, domnilor, dovada greutății, dovada inadmisibilității unei interveniri din partea noastră. Primul pas al șefului partidului liberal pe această cale, află o așa »cumplită« desmintire și din partea cui? Din partea chiar a Românilor de dincolo de Carpați!

Însă, dlor, se poate ca »Gazeta Transilvaniei« să nu reprezente părerea tuturor Românilor de dincolo; se poate să fie altă părere a

altor Români de dincolo, care să fie diferită de părerea grupului reprezentat prin »Gazeta Transilvaniei«. Dar' atunci vă întreb ca oameni prudenți de politica națională: ce fel de procedere ar fi a noastră?

Să venim și noi și să accentuăm, să mai învrăjbm deosebirile de păreri, dacă ar exista între Românii de dincolo? Și după-ce în lupta contra Ungurilor, Românii trebuie să fie uniți, să venim noi să dăm ocaziune la divergențe de idei, să transportăm certele noastre de partide și la Românii de dincolo? Aceasta nu ar fi lucru cuminte, aceasta n'ar fi folositor?

Și fiindcă am vorbit de divergențe de idei și de cearta partidelor noastre, și fiindcă într'o cestiune națională ca aceasta, unitatea de sentimente, unitatea de ginte, unitatea de cultură este singurul punct de vedere admisibil; să examinăm în sfârșit și modul cum a agitat cestiunea Transilvaniei cel care a deșteptat-o, șeful partidului liberal, on. domn Sturdza în senat.

Ieri, aici în cameră, dl Stolojan, mult mai moderat, mult mai prudent, rectificând nota violentă din procedura șefului, a căutat din capul locului, să pună cestiunea pe un teren mai accesibil și v'a pus numai în termeni generali întrebarea: cam ce ar fi de făcut?

Dar' on. domn Stolojan a întrebuintat, cu această ocaziune, o procedare de care ar fi bine să ne desțetăm în discuțiunile noastre publice, procedarea inexactității știute. Răul obicei, când faci tu ceva, de a dojeni pe altul par'că ar fi făcut-o el!

Dl Stolojan se adresează majorității și guvernului actual, și ne impută nouă că am făcut noi din cestiunea Transilvaniei o cestiune de partid! Ei bine, pentru Dumnezeu! Nu știm toți românește? Nu pricepem toți când se vorbește românește? Nu înțelegem toți când se scrie românește? Ați auzit, ați cetit cu toții discursul prin care șeful partidului liberal, dl Sturdza, a ridicat în senat cestiunea Transilvaniei. Vă întreb: cine *ab initio* în această desbatere a întrebuintat atacul dela partid la partid? Cine a făcut dintr'o mare cestiune națională o simplă armă de opoziție în contra guvernului român? Mai încape îndoeală? Nu e prezentă în memoria d-voastre cuvântarea dlui Sturdza rostită în senat de abia câteva zile?

Dacă în mijlocul vorbirii mele de astăzi am introdus o paranțeză asupra unor incidente parlamentare și v'am citat ca exemplu cuvântul »nemernic« care în ori-ee cas lovește în demnitatea parlamentară, am făcut-o pentru a vi-l aduce aminte acum.

Tocmai cu ocaziunea relevării cestiunii transilvane, șeful partidului național și-a permis să numească »nemernic« guvernul țerii de astăzi.

Dlор deputați, dar' oare cuvintele noastre în această materie nu trec peste hotarele acestei țeri? Discursul șefului partidului liberal nu va fi tradus, cetit, comentat la Pesta, la Viena, în toate cabinetele Europei? Și când dl Sturdza, pentru a mângăia pe Români din Transilvania și pentru a pregăti o intermediare cu oare-care autoritate în fața Ungurilor, vorbește de guvernul țerii de astăzi, anume ca de un guvern de »duplicitate« și ca de un guvern de un guvern de »nemernicie«, ce credeți că cu aceasta se vor mângăia Români din Transilvania? Se va impune Ungurilor? Se va înălța cestiunea Transilvaniei la demnitatea unității naționale înaintea Europei?

Dar' oare șeful partidului liberal este în acest mod al seu de a procede adevărata expresiune a țerii? Sau este numai expresiunea strîmtelor vederi ale unui om de partid, în ochii căruia nu există altă suflare românească capabilă de a conduce destinele țerii, decât el însuși cu partizanii sei? Dar' noi sîntem un stat constituțional, va să zică al guvernului diferitelor partide; așa ne cunosc Ungurii, așa am dobândit considerațiune în Europa; noi mai sîntem un stat monarhic, și dacă este cineva care să aibă un prestigiu de autoritate în Europa ca personificarea acestui stat monarhic, este regele Carol. Își poate cineva închipui, că acest stat constituțional, că în fruntea lui regele Carol.... dar' este inadmisibil, dlор, nimeni nu o va crede, nu trebuie să o creadă, nici uuul dintre domina-voastră nu trebuia să se pomenească de așa ceva în fața străinilor. Își poate cineva închipui, că vre-odată regele Carol, ca vre-odată statul român să tolereze un guvern, care să nu aibă cel puțin simțământul cel mai elementar, simțământul național? (Aplause.)

Nu se poate, dlор, aceasta, nu se poate.

Să deplângem eă o mare cestiune a încăput într'o mică procedură; să restabilim și să îndreptăm ce mai putem noi îndrepta aci în cameră. Și fiindcă aceste cuvinte ale noastre se vor auzi de sigur peste Carpați, și fiindcă *numele tatălui meu și persoana lui, el însuși Transilvănean, sînt cunoscute în Transilvania*, dacă acest fapt ar da *neînsemnatelor mele cuvinte* din întemplantare oare-care *resunet* în cugetul Românilor de peste Carpați, țin de onoare să zic și să-î încredințez că nu a fost dreaptă, nu a fost întru nimic întemeiată acuzarea dlui Sturdza, și că nu este dreaptă și nu este întemeiată nici o acuzare de acest fel.

Amicul meu politic, dl C. Arion, v'a citat alaltăieri și v'a comentat cele petrecute cu Români de dincolo sub regimul liberal V'a amintit expulsările, v'a amintit Bănățenii din Dobrogea. Față cu atacul dlui Sturdza, dl Arion se afla în legitimă apărare. Dacă judecăm după tactica luptelor parlamentare, discursul d-sale era legitim. Dacă însă luăm cestiunea în ea însăși, nu era legitimă, și, o

repet, este o onoare pentru mine a accentua simțământul totdeauna patriotic și național, din care au lucrat toate partidele și toți oamenii politici, din care a lucrat și Brătianu în asemenea cestiuni.

Așa trebuie să-i fi părut lui, că este adevăratul interes al țării și al românismului în acel moment. Nu a putut trece vre-odată prin mintea domnului Fleva, când a făcut acel raport despre Bănățeni, ca sub străini să se înțeleagă și Românii de sânge.

Nu poate fi o deosebire între noi asupra simțământului național. Ar fi o rușine pentru toată țeara când s'ar găsi un ministru printre noi care să lovească în simțămintele românești. (Aplause.)

În această privință același cuget înalt, pe care îl are și fiecare Ungur și fiecare Francez și fiecare German despre naționalitatea sa, îl are și fiecare Român.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Discursul

d lui

Take Ionescu, ministrul cultelor și al instrucțiunii publice.

(Sedința camerei din 13 Decembrie 1893.)

Domnul Take Ionescu, ministrul cultelor și instrucțiunii publice (continuând): Ar fi crezut cineva că azi, în circumstanțele cele mai normale, ne putem aștepta ca aceste debateri, deși interesante, să fie lipsite însă de cestiuni pasionate, de cestiuni noue. Asa s'ar fi întâmplat lucrurile dacă nu veniau două incidente neașteptate: anunțarea disidenței unei părți din majoritate, și introducerea în debaterile noastre a unei cestiuni pe care introducătorii au numit-o cestiunea națională, și pe care eu cred, cu mai drept cuvânt, că ar trebui să se numească cestiunea Românilor din regatul ungar.

Și acum să-mi dați voie să mă ocup de celalalt element care a *turburat*, — și zic dinadins *turburat*, — debateră noastră, și care a transformat discuțiunea pacinică și liniștită a adresei într'o discuțiune, al cărei subiect este atât de înalt, încât cred că nu este nici unul dintre noi care atingându-l să nu fi regretat că mintea lui nu este la înălțimea cestiunii.

Ați adus în parlament cestiunea Românilor din Ungaria, și înainte de a despica pentru-ce ați făcut-o, și înainte de a cerceta ce ați voit, — în ori-ce cas eu am convingerea adâncă că rău ați făcut, — dați-mi voie să vă întreb: ați mai văzut un precedent în această privință?

Văzut-ați vre-un parlament ocupându-se cu cestiuni de această natură? Și când vorbesc cu d-voastră nu mă ocup de deputații tineri, cum este: dl Balș, dl Grădișteanu, care dacă sunt făcuți din stofa din care se fac oamenii de stat, n'au avut încă ocaziunea să șadă pe aceste bănci, unde se pricepe răspunderea situațiunii, dar' discut, zic, aici cu d-voastră, care n'ați putut vorbi cu o ardoare juvenilă, căci știți că o asemenea la oare-care vîrstă se chiamă a doua tinereță, și a doua tinereță nu trebuie să sosească nici-odată la constituțiile sănătoase.

Și atunci întreb: În ce parte ați văzut discutându-se o cestiune de așa natură?

Cunosc multe neamuri care sînt împărțite în mai multe state potitice, cunosc multe neamuri care sufer; nu cunosc însă vre-un

parlament al unui stat oare-care, în care să se fi discutat o septemă mână de-arîndul situațiunea fraților din altă parte. Nu cunosc să se fi discutat la Berlin cestiunea Germanilor din provinciile Baltice, a căror veche universitate din Dorpat a fost desnaționalisată. Nu știu ca la Paris să se fi discutat cestiunea Francezilor din Canada sau Lorena, nici la Roma în parlamentul italian să se fi discutat cestiunea Istalienilor din Corsica, din Nizza, bordeiul lui Garibaldi, din Trentin sau Triest.

Dl Em. Porumbaru : Cestiunea Cretei în parlamentul grecesc.

Dl Take Ionescu, ministrul cultelor și instrucțiunii publice : Rog pe dl Porumbaru când ne aduce exemple din statele cu care trebuie să ne comparăm, să nu ne dea de exemplu parlamentul grecesc. (Aplause.) Căci fără să fiu răutăcios cu un stat cu care trebuie să fim în bune relațiuni, dar' în parlamentul de acolo s'a spus că, după-cum s'a luptat Leonida cu cei 300 ai sei altă-dată, și a biruit, tot așa și acum, flota grecească, compusă din două-trei vase poate să meargă să iee Tarigradul. Și să nu mai faceți comparațiunea și din alt punct de vedere, și anume: că dacă este un stat în Europa care poate să-și plătească toate fantasiile, este, de sigur, statul grecesc, pe care nu-l amenință nimenea, absolut nimenea, și pe care îl apără frumoasele tragedii ale lui Sofocle, Iliada lui Omer și ruinele Pantheonului.

Zicem, domnilor, că nu cunosc nici un exemplu de o asemenea discuțiune. Mă înșelam! Este unul, și dl Porumbaru putea să mă întrerupă cu acesta; dar' îi răspund cu zicătoarea fostului seu șef, astăzi decedat: *Comparaison n'est pas raison*.

În senatul dela Washington s'a discutat cestiunea Irlandezilor din Irlanda, și s'au depus moțiuni chiar, care, ce este drept, nu s'au votat. Dar' despre Statele-Unite s'a putut spune că se învecinesc la Răsărit cu Oceanul, la Apus cu Oceanul, la Nord cu Aurora-Boreală și la Sud cu atâtea țeri, cu câte va voi să cucerească. Nu pot să zic același lucru și despre Țeara-Românească; nu cred să o pot zice cât voiu trăi, deși așa dori-o.

Cum dar' voiți să credem că atunci, când ați adus această cestiune, ați făcut-o, pur și simplu, ca să dați date statistice sau să arătați simpatii? Nu a fost nimenea care să aibă o idee atât de joasă despre poporul românesc, încât să se îndoească că în inimile Românilor din regat nu sînt simpatii pentru Românii din toate statele, să creadă că este nevoie de o dovadă parlamentară, reținută de stenografi și trecută la «*Monitor*», ca să afle că Românii din regat au simpatii pentru Românii de airea. V'ați făcut o prea slabă idee de stima și respectul pe care neamul românesc le inspiră pretutindenea!

Și pentru-că ați vorbit de cestiunea Românilor din Ungaria ca-și-cum ar data dela 1885, sau dela 1883, sau dela 1888, dați-mi

voe să vă spun că cestiunea aceasta este mai veche, atât de veche ca și existența poporului românesc.

Întrebatu-v'ăți d-voastră dacă nu este ceva caracteristic în modul în care a fost zămislit acest neam, și dacă în istoria lui de veacuri el n'a suferit consecuențele acestui fapt caracteristic? Neamul românesc, dlor, nu s'a dezvoltat și nu s'a născut ca toate celelalte neamuri. El a fost creațiunea unui mare împărat, a unui om de geniu ca să răspundă la o nevoie strategică. De aceea neamul românesc nu se întinde ca celelalte neamuri pe cele două maluri ale unui rîu, mărginit între două lanțuri de munți, el se află călare pe un șir de munți ca o sentinelă gata să lovească și în dreapta și în stînga. De aceea și acest neam românesc este despărțit prin culmele Carpaților în două trunchiuri. În acest fapt stă, poate, secretul discuțiunilor noastre de azi. Nu de ieri, nu de alaltăieri, nu de 100 de ani, Românii au trăit uniți sufletește și despărțiți politicește; în totdeauna, afară de rari momente, — în tot cazul dela căderea imperiului bulgaro-român, — granița politică a fost creșetele Carpaților, însă nici-odată n'a fost și granița națională între Românii de dincolo și între Românii de dincoace.

Vieța unora s'a întregit prin vieța celorlalți, și când la Nord, când la Mează-zi de Carpați a ars mai viuă flacăra românismului. De două-ori, la întemeierea principatelor și la renașterea literară flacăra românismului a fost ținută de Românii de dincolo, și în alte epoci ea a fost aprinsă aci, aci unde este, ori-ce ați zice, cheia românismului.

Și atunci ca să spuneți un lucru, așa de simplu și cunoscut de toți, ca să spuneți că neamul românesc, despărțit politicește, sufletește, a rămas intact, ca să spuneți că el, pe cele două laturi ale Carpaților, a fost și este în luptă cu alte neamuri, ca să spuneți acestea d-voastră, oameni politici, ați luat cuvîntul la adresă și ați introdus precedente necunoscute în alte parlamente, afară de Grecia! (Aplause.)

Și dacă nu este aceasta, — și nu poate fi aceasta, — vă întreb: Ce v'a spăriat? Ce v'a făcut să veniți să vorbiți? Cereți camerei să facă, ce? Un lucru rău, un lucru nefolositor, sau un lucru umilitor? Căci dacă cereți României pur și simplu să spună că are simpatii, atunci nu vedeți că ne-am desprețui pe noi, dacă am crede că lumea avea nevoie să 'i-o spunem! Dacă cereți să tragem sabia, vă înșelați și mai rău! Ear' dacă cereți României să se plîngă Europei civilizate, atunci voi spune: Primesc din partea lumii pentru statul meu sentimentul stimei, atunci când știu să fiu corect, primesc sentimentul temerii dacă sînt destul de tare ca să-'l inspir, nu voiu însă mila nimărui, pentru-că mila se dă gălăgioșilor și neputincioșilor. (Aplause.)

Dar' ce v'a spăriat?

Este mai în pericol astăzi idea românismului decât altă-dată? Ați văzut scăzând idea românismului în vre-un colț de pământ, pentru-ca d-voastră să vă alarmați și să propuneți parlamentului o politică de desnădăjduire care să pună în pericol ceea-ce are pentru ce are să capete? Unde ați văzut scăzând idea românismului?

Îmi întorc ochii pretutindeni, studiez istoria și nu o văd. Am văzut Românii copleșiți în regatul acesta de influența slavonă, care ne întunecase chiar limba, care a împedecat și întârziat începutul literaturii noastre, și neamul românesc s'a scuturat de această influență, și și-a păstrat limba și este pe cale a-și crea o cultură românească. Am văzut lupta în Balcani cu elenismul și n'am perit; a fost neamul românesc de peste Carpați în luptă cu Maghiarii și n'a dat înapoi, a fost altă-dată în lupte de persecuții religioase și tot n'a dat înapoi. Cu toate-că nu aveau nici căpeteniii, nici școale, nici literatură, neamul românesc a rămas în picioare! Dar' mai mult decât atât, au fost altă-dată încercări de desnaționalizarea Românilor de dincolo mult mai meșteșugite ca cele de astăzi, și totuși ele s'au spulberat de stânca românismului. Dimpotrivă nimic nu s'a încercat contra Românilor care se nu ese la sfârșit spre folosul lor.

Vă aduceți aminte când a venit calvinismul în Transilvania, s'au făcut încercări să treacă pe Transilvăneni la calvinism; conversiunea n'a reușit, dar' a avut un rezultat, și rezultatul a fost că atunci pentru întâia-ooră s'au tipărit cărți românești și Românii au început să vorbească românește!

A venit apoi propaganda catolică, atunci s'au luat copii de Român și s'au trimis la Roma pentru-ca să facă studii tot teologice, și când s'au întors ei s'au întors apostoli, ear' nu apostoli ai romanismului, ci apostoli ai românismului. (Aplause.) Când atâta căzut-a acest neam, pentru-ca să-l credeți atât de slab, încât să ne cereți nouă să facem o politică de durere; adevă în loc de a face o politică bărbătească, să facem o politică femeiească?

Da, a fost un moment în care Românii de dincolo au fost în pericol, mult mai în pericol decât astăzi; regret că nu vă cunoașteți istoria!

Dlor! Ceea-ce face greutatea cestiunii române de dincolo de Carpați este, că pe o cestiune națională stau altoite o cestiune socială și una religioasă. În ori-ce stat, dlor, trebuie să fie proprietari mari și proprietari mici, bogați și săraci; dar' când toți sânt de aceeași naționalitate, de aceeași religie, grija intereselor generale face să domine dragostea peste apetiturile de clase, și stabilește armonia de stat. Când nenorocirile istorice fac, însă, ca numai unii să aibă proprietăți mari și alții proprietăți mici, ca orașele să fie ale unora

și satele ale altora, atunci problema devine atât de grea, încât ar fi temerar să crezi că în câțiva ani de guvernare se poți să o rezolvi. Așa s'au petrecut lucrurile dincolo de Carpați, unde acolo Românii ajunseseră nu numai a nu ave' vieață de stat română, dar' nici libertatea de om, căci erau iobagi, ear' marii lor proprietari din vremuri, pentru o mulțime de cuvinte, se maghiarisau. De aceea, la începutul secolului nostru, atunci când în realitate s'a născut idea naționalităților, patrioții maghiari, care voiau cu ori-ce preț să înmulțească numărul Maghiarilor, au căutat să profite de această situație, și au încercat să obțină maghiarisarea Românilor, oferindu-le, deodată cu libertatea de om, și condițiunea de cetățean maghiar. Și dela 1820—1840 numeroase încercări au fost făcute ca să convertească pe Români oferindu-le libertatea de om. Apoi dacă la acele ademeniri Românii au resistat, dacă în acele momente psihologice când li-se ofería pământ și libertatea, Românii au știut să nu-și precupețească naționalitatea, să credeți d-voastră că astăzi ei vor face altfel? (Aplause.) Ia să vă cetesc un istoric al d-voastre, pe care l-ați încoronat și benchetuit.

» Pentru a se putè însè ajunge la efectuarea schimbului propus de Széchenyi, de a se da, adevă, cetățenia maghiară acelor care ar lăpèda naționalitatea băștinașe și ar adopta pe cea maghiară, trebuiau pregătite popoarele, puse în puțință de a deprinde tot mai bine limba rasei domnitoare. *Dietele, atât din Ungaria, începènd dela 1825, cât și din Transilvania dela 1834 înainte votează mai multe legi, care urmăreau atare țință.* Așa se hotărește ântâiu, ca limba maghiară să fie întrebuițată în toate daraverile ocârmuitoare și judecătorești, în corespondența între autoritățile ecleziastice și cele civile, în redactarea tuturor matriculelor, în corespondența oficială dela regimentele grănițerești; în sfârșit se mai adaugă dispoziția că nici un act se nu aibă valoare în justiție, dacă nu va fi scris în limba maghiară, și ca în toate școalele din țeară limba predării obiectelor să fie cea maghiară.

» Mai mare pericol se ivi, însè, pentru naționalitățile celelalte, și mai cu deosebire pentru cea română, din faptul că *mai mulți membri ai lor, fiind primiți în funcții, în urma deprinderii limbii maghiare, începù în sinul naționalităților însèși o rîvnă și o plecare cătră acea limbă, cu învățătura căreia se despoiau însè, acei care o întreprindeau și de simțèmentul solidarității cătră interesele propriului lor popor.* Elevii prin școală primiau cu plăcere ungurizarea numelor. Românii începură a nu se crede civilizați, dacă nu vorbiau limba maghiară; ei iubiau cel puțin a-și împetrița graiul lor cu cuvinte ungurești, substitute celor românești. Protopopii și preoții cei mai de frunte își trimiteau fetele la învățătura ungurească din Cluj. Damaschin Bojinca susținea pe atunci, în o scriere a lui din

1827, că »Românii înțelepțește se pun cu diligență spre a învăța limba patriei ungurești, de a cărei dulceață și străinii se răpiau; că nenumărații bărbați de națiunea română vorbiau limba patriei, cea ungurească, nu mai puțin ca Ungurii născuți«. Curtea episcopului român unit Lemeni, semăna a curte ungurească, atât de întrebuintată era această limbă, și la 1830, la moartea episcopului Ioan Bob, viitorul episcop ținuse cuvântarea funebră în limba maghiară. Chiar în cetatea românismului, seminarul din Blaj, se introdusese limba maghiară; studenții neavând voie să vorbească românește, chip pentru a deprinde latina, vorbiau între ei ungurește.

Și acestea se petreceau pe la 1830, și Bojinca care este citai a fost în urmă profesor de drept la universitatea din Iași!

Întrebați cei care voiți să vă ocupați de această cestiune dacă tot așa se petrec lucrurile și la 1893! Și nu a fost nici discursul dlui Sturdza, nici noua sa politică dela 1893 care a scăpat atunci românismul de peste Carpați! (Aplause.)

Nu, dlor, românismul nu este în scădere, dimpotrivă, afirm cu siguranță: nici-odată, dar' nici-odată, nu a fost idea românismului ca idee de rasă mai puternică decât azi. (Aplause.) Cei care cunosc starea lucrurilor în Bucovina, știu că de unde acum câțiva ani limba românească da înapoi înaintea limbii rutene, azi s'a făcut o reacțiune puternică și limba românească câștigă teren pe fiecare zi. În Ungaria? Iertați-mă să vă spun că nu cunoașteți rostul istoriei! Nu plâng popoarele în momentul în care sunt mai în pericol, pentru-că atunci sunt descurajate cu totul; plâng atunci când deja încep să se ridice și își simt demnitatea omenească amenințată. Ian să ne uităm în istoria Franciei! Când poporul francez a stat mai rău, dacă nu sub Ludovic XIV., și cu toate acestea poporul striga: să trăească regele Sóre!« Sub Ludovic XV., sub regele care atâta rușinase Franca, asemenea starea poporului era de plâns, și poporul adora pe Louis le bien-aimé, și nu a izbucnit revoluția decât sub Ludovic XVI., atunci când virtutea se suise pe tron și începuse deja era reformelor celor bune. Dacă azi mai tare protestă Românii de peste Carpați, aceasta nu trebuie să vă facă să credeți că sunt mai în pericol decât altă-dată.

Dar' ian mergeți și mai departe, mergeți în Balcani! Ei bine, acum patruzeci de ani dacă ați fi călătorit acolo, n'ați fi auzit de Români. Nu erau? Vreți să știți cum stau lucrurile azi? Eată am aci o mică statistică. Dela 1864 până la 1888 nu s'au înființat în toată Peninsula-Balcanică decât 28 de școale; dela 1888—1891 s'au deschis 16 școale, și dela 1891 și până azi s'au deschis sau sunt pe cale a se deschide peste 40. (Aplause.)

Și dacă vreți să aveți o pătrundere și mai adâncă în misterele vremii și să vă întrebați de unde a eșit această desvoltare a ideii

românismului, a ideii de rasă, această expansiune fără precedente în istoria noastră, atunci vă voi spune că ea se datorește evenimentelor dela 1877; se datorește independenței statului român; se datorește stării de înflorire a acestui regat la care, după-cum voi avea onoarea să vă dovedesc, am lucrat și noi. Naționalitatea nu residă nici în limbi, nici în hotare, residă în ființa omului, în voința lui, și această voință are drept razim cel mai puternic: mândria națională. Cu toți ținem la numele de Român, și voim cu mândrie să ne rămână. (Aplause.) Dacă s'a perdut Basarabia cu tot sângele vărsat în câmpiile Bulgariei, totuși acest sânge nu a curs fără folos, căci din el a crescut, din el s'a însutit mândria de neam. De atunci mai ales, ori-cărei coroane ar aparține, Românul vrea să trăească și să moară Român.

Și atunci când statul român se întărește, când idea românismului se întinde, când vedem pretutindeni nu o pastă moale care se încovoie, ci o rezistență de oțel în care pumnul se sparge, atunci ca un fel de dragoste de ocazie d-voastră veniți pe de o parte să vă interesați cam fără rost de soarta Românilor din Ungaria, ear' prin șeful d-voastre la senat să vă bociti, că Românii din Transilvania sînt pe cale de a peri, și că dacă ei ar peri s'ar duce și regatul român? Atunci veniți și ne spuneți câte ni-ați spus, și care au rămas în mintea fiecăruia dintre noi ca un fel de rebus, de am stat nopți întregi ca să ne gândim că ce ar voi d' Sturdza să facem!

V'am ascultat, dlor, cu atențiune pe fiecare fără preocupatiune de partid, căci, credeți-mă, nu am sufletul așa de jos și mintea așa de îngustă ca să cred că ceea-ce am pute face noi, dl Sturdza n'ar pute, și că ceea-ce noi nu putem face ar pute d-sa, chiar cu concursul tuturor împăraților! V'am ascultat pe toți sperând că cu cât veți vorbi mai mulți voi pricepe mai mult; dar' din contră cu cât ați vorbit mai mulți, cu atâta am priceput mai puțin; și dacă s'ar continua discuțiunea, aș ajunge de sigur să nu mai pricep nimic, dar' absolut nimic.

Ia să facem această analiză și să vedem dacă ați vorbit numai ca să vorbiți sau ați vorbit să propuneți ceva și dacă cele-ce propuneți le credeți și dacă acel ceva ce propuneți nu este de o miie de ori mai rău decât ceea-ce este astăzi, și, prin urmare de natură a face pentru multă vreme imposibilă ori-ce îmbunătățire a situațiunii?

Dl Sturdza a spus: Românii sufer; o știam. A spus că simpatisează pentru Români, îl asigur că nu am avut nici-odată îndoeală despre aceasta.

Dacă este un obicei rău la liberali, este de a crede că ministrii conservatori nu sînt buni Români și că d-lor care au monopolul cunoștințelor economice și financiare, au și monopolul sentimentelor naționale. Ei bine, noi nu tăgăduim sentimentele d-sale

patriotice. Dacă numai atâta a spus că este patriot și că Românii sufer, discursul era de prisos, căci toate aceste lucruri sunt cunoscute; dar' când d-sa a venit la partea politică ni-a spus lucruri foarte curioase.

Ântâiu a zis: nu vreau să iau Transilvania și chiar dacă 'mi-ar da-o n'aș primî-o, căci aceasta s'ar face cu perirea Austriei, a cărei existență este indispensabilă neamului românesc.

Idee bună sau rea, nu discut, nu mă ocup de ea.

Dar' dacă este un lucru extraordinar a discuta cestiuni de felul acesta în parlamentul român, este și mai extraordinar a auzi pe un om de stat al unei țeri trăgându-i hotarele istorice ale acestui stat pentru vecii-vecilor și spunând astăzi, în 1893, până unde au să meargă în vecii-vecilor aspirațiunile neamului românesc.

Dar' aceasta este o politică conservatoare — cuvântul 'la spus dl Stolojan — o politică cuminte și de aceea o subscriu cu domnul Sturdza.

D-sa a mai zis că Românii din Transilvania per, și dacă per ei, atrag după dînșii și perirea regatului românesc; afirmare alar-mantă, care însă nu-'l împedecă pe d-sa de a susține că existența Austro-Ungariei, a acelei Austrii în care per Românii și prin consecuență perim și noi, ne este absolut indispensabilă!!

A treia idee: nu vreau să interveniți fiindcă știu că nu se poate interveni în daraverile interne ale unui stat. Corect, corect de tot.

A patra idee: voesc să faceți o mediațiune ca să împăcați pe Români cu Ungurii și în această privință eată care cred eu, Sturdza, că ar fi cerințele admisibile ale Românilor. Și aci, dl Sturdza, cere foarte puțin, dacă trebuie să credem toate jurnalele, toate organele de peste Carpați.

Semnalez în treacăt o contradicție. Dl Studza spunea, că dl Lahovari nu vorbește ca un ministru român, nu iubește neamul românesc, și totuși d-sa crede, că mai mare greutate vor avè cuvintele dlui Lahovari în Ardeal, la Pesta și la Viena decât ale dlui Sturdza.

După dl Sturdza, căruia veți vedè imediat că am să-'i răspund cu o singură vorbă: intervină când te chiamă cineva, dar' nepoftitul n'are loc la masă; a vorbit dl Șendrea, care, făcând oare-care digresiuni istorice, a spus că amicitia Austriei a fost întotdeauna fatală neamului românesc, că ea a fost fatală chiar lui Mihaiu-Viteazul, care fără Austria ar fi reușit el... la ce ar fi reușit?... Că din contra amicitia Rușilor a fost totdeauna folositoare neamului românesc, că Țarul a tras sabia vreme de două sute de ani în contra Semi-Lunei și că față cu acest imperiu avem obligațiuni istorice.

Apoi d-sa ni-a adăugat: N'ați priceput ce a voit să zică dl Sturdza; dl Sturdza nu vă cere nimic alta decât să declarați, cum și d-sa a declarat, ca să se știe de toată lumea, că nici-odată România nu va pute să se găsească alături cu asupritorii fraților noștri!

După domnul Șendrea am auzit pe domnul Fleva. D-sa a mers ceva mai departe. D-sa nu vrea — și cuminte face — să lege ziua de mâne.

D-sa își aduce aminte că chiar dinaintea celei mai mari epopee omenești, chiar în fața lui Napoleon, poetul a zis; *Sire, demain n'es, à personne, demain est à Dieu.*

Dl Fleva răspunzând dlui Carp care arătase că Românii care se plâng sînt și peste Prut, ne spunea să facem ceea-ce a făcut Cavour pentru Italia și Bismarck pentru Germania, și pentru-că lucrurile să nu fie înțelese numai pe jumătate, ne explică că Bismarck când a făcut unitatea Germaniei, cu sprijinul Rusiei, nu 'i-a păsăt de Nemții din Finlanda. Și să mă ierte dl Fleva, nu sînt Nemții în Finlanda cum a zis d-sa, ci în Curlanda și celelalte provincii baltice. Tot așa Cavour când a făcut unitatea Italiei, a luat spriginul Franciei și nu 'i-a păsăt de Italienii dela Nizza, de bordeiul lui Garibaldi.

De Românii din Basarabia, — bordeiul lui Garibaldi — a zis d-sa, nu aveți de ce vă preocupa, căci aceia trăesc tot așa de rău ca și Rușii, nu sînt expuși la nici o desnaționalizare, căci dacă lovești pe toată lumea la fel, se face egalitate.

La Românii din Ungaria din contră, acolo e, zice d-sa, o cesticie de legalitate și de lealitate. O cesticie de legalitate într'un regat vecin, pe care să o invocăm noi la tribuna parlamentului românesc?

Eu știam că cestiile de legalitate de care se poate ocupa parlamentul românesc, sînt cestiile privitoare la legile statului românesc! O cesticie de lealitate pentru-că noi am ajutat Ungurilor în vremuri și pentru-că și ei ar trebui să nu uite acum?

Dlor, asupra discursului dlui Fleva nu am decât un singur lucru să-i cer: să-și amintească ultimul discurs pe care 'l-a pronunțat Ioan Brătianu într'o întrunire publică, atunci când nu avea nici răspunderea puterii, nici limba legată de nevoile situației oficiale, atunci când la vîrsta lui, și după 12 ani de guvernament își făcea, cum zice, testamentul seu politic, în acea întrunire în care partidul liberal a făcut greșeala să iscălească un manifest fără de precedent în istoria politică a vre-unui stat oare-care!

Ei bine, atunci Ioan Brătianu vorbea despre Basarabia cam în alți termini decât a vorbit dl Fleva.

Eată ce zicea :

„*Dar' Basarabia ce a fost?*”

»Acolo tot elementul românesc a fost asuprit, boierii din Moldova fiind mai aproape de Ruși, știu cum s'au stîns boierii români din Basarabia, pe care Rusia i-a înlocuit cu Rușii și fiindcă știu aceasta se tem de Muscali. Rusia a dat avantaju proprietarilor și desavantajiu popoarelor.

»Pe ori-unde a trecut ea n'a făcut decât intrigă și zizanie între oamenii culți și cei inculți. Rusia este o putere mare, nu trebuie însă să ne descuragiăm; ca să luptăm cu dînsa trebuie să dezvoltăm atîta înțelepciune și activitate cît am dezvoltat la 1848 cînd ea era atotputernică și cînd cu toate acestea am învins-o. O vom învinge și azi cînd Europa este interesată a o împedea să reușească în uneltirile ei în Orient. Să facem pe Europa să înțeleagă că sîntem avangarda civilizației în Orient. Rusia avea un rol cînd Musulmanii erau în vigoare, azi nu mai este vorba decît de civilizație și nu Rusia o va pute introduce în Orient cînd ea nu a introdus-o la dînsa acasă.

Dlor, nu cetesc mai mult ca să nu credeți că vreau să tulbur chiar prin această citație relațiunile pacifice și amicale, pe care statul român le are cu toți vecinii sei și pe care e dator să le aibă pe cîtă vreme e în pace cu acești vecini.

A venit dl Stolojan. Dl Stolojan în cestia aceasta, -- să mă ierte dl Fleva, -- e mai interesant decît d-sa; cu dl Stolojan so-coteala e mai grea, căci d-sa este nașul politicei externe a partidului liberal și dacă dl Stolojan în cariera sa de orator are un discurs de care cu drept cuvînt trebuie să se mîndrească, să mă creadă să-î spun foarte prietenește că nu e discursul de ieri, dar' discursul de acum 10 ani, cel dela 1883.

În adevăr, dlor, știți care a fost cariera partidului liberal în cestia politicei externe a statului românesc.

Compus din elemente care în lupta lor fuseseră ademenite adesea să întrebuițeze ceva mijloace cam revoluționare, el nu prea își alegea mijloacele, și prin urmare a fost ispitit să facă de multe-ori apel nu numai la acele dorinți ale unei țeri pe care știa că le poate satisface, dar' și la acele sentimente vii pe care știa bine că sgîndărindu-le nu poți decît să te satisfaci pe tine, pentru-că poți să le faci să-ți profite ție, creînd un curent de care tu ai să profiți, dar' pe care tu nici-odată nu ai să-î îndeplinești. Partidul liberal cam agitase cestia aceasta, și nu tocmai în sensul că n'o să vrea nici-odată să treacă peste Carpați; și atunci cînd ai cam păcătuit în opoziție, dacă tu păcătuiitor ajungi la guvern, ești silit să iai asigurări de pocăință ceva mai vii, ceva mai pronunțate decît aceia care

n'au păcătuit în opoziție, fiindcă partidul liberal cam agitase sau era bănuțit că agitase oare-care cestii transcarpatine, când a fost nevoie să iee o altă linie politică, a trebuit să facă un *mea culpa* așa de pronunțat, încât cu tot elocuentul testimoniu de bună purtare pe care 'i-l'a dat azi dl Maiorescu, eu cred că vor fi mulți Români, care vor zice: »se poate, dar' a cam fost exces de zel«.

Ei bine, dlor, noua orientare a politicei liberale s'a desemnat pe deplin la 1883. Atunci dl Ioan Brătianu fusese să se vadă cu marii împărați, al căror nume știți că-l cita adese-ori.

La întoarcere dl Stolojan s'a însărcinat să-'i facă un serviciu de prieten. Este util câte-odată să provoci pe cineva să vorbească, și 'l-a interpelat asupra politicei externe. Știți talentul dlui Stolojan și felul seu de a vorbi; nu are, după mine, decât un mare cusur: cetește prea multe cărți. Pe cât este de bine să cetești mult la tineretă ca să capeți un stoc de cunoștințe pe care să le utilizezi în urmă, cu atât este de periculos să cetești prea mult la bătrâneță.

Dl Stolojan voia să deo ocaziune dlui Brătianu să spună lucrul următor: m'am alipit de liga păcii, căci statul român are nevoie de o politică conservatoare, și pentru-că dl Stolojan știa că această alipire în liga păcii însemna să supere pe dl Maniu și pe grupul din cameră și din țeară pe care 'l-a numit ieri grupul mocănesc, grup care ne-a afirmat că este puternic la Ialomița și Brăila, așa că ni-a desvilit și perspectiva unor combinațiuni electorale în această cestie. Dl Stolojan, în substanță, a zis: După-cum Austriei când 'i-s'a închis calea în Germania 'i-s'a zis: *Drang nach Osten*, tot așa și nouă să ne zicem: *Drang nach Osten*: nu vė uitați tot peste Carpați, uitați-vė peste Dunăre.

Acesta este înțelesul frumosului, admirabilului discurs de atunci al dlui Stolojan.

Acum că ieri 'l-a maiștirbit, că ni-a spus că noi nu am acceptat coroana Bulgariei deși ni-s'a oferit, și că bine am făcut de am refuzat-o, aceasta este o altă cestiuine; acum dl Stolojan nu mai este liber cum era atunci, a trebuit să conglăssuească cu noul seu șef, și cu ce șef!

Atunci însă dl Stolojan spunea aceste lucruri foarte categoric. Dlor, zicea d-sa la 1883, ori-ce națiune trebue să aibă un ideal. Care va fi al nostru? Și d-sa răspundea: »Dlor, cultura în mare parte ni-a venit din Transilvania, și idealul nostru național se resimte din această împregiurare. E cam unilateral«.

Și apoi:

»E de trebuință să mai lărgim conceptul nostru național, să mai înălțăm idealul nostru«.

Și după-ce pune această premisă, vine și spune o a doua idee, al doilea piron în desvoltarea politice externe: nu e naționalitatea care face statul, și luând pentru usul seu dictonul lui Matias Corvin că regatul cu o singură naționalitate este un regret prost, domnul Stolojan merge și admiră museul etnografic dela Moscova, unde se găsesc reunite speciemenle atâtor diverse naționalități care compun marele imperiu, și din deducție ajunge să afirme, că ceea-ce formează statele sânt frontierele naturale, ear' nu naționalitățile; și fiindcă munții sânt frontieri naturale, ear' rîurile nu, vedeți conclusia, vedeți încăt'o trebuie să privim.

Și d-sa, la 1883, adaugă: Despre imperiul Rusiei nu avem frontiere deloc, deci acolo este primejdia; și ca să putem resista acelei primejdii, să ștergem Dunărea, să ne întindem frontierele noastre între Balcani și Carpați. Ear' ca să pună teoria sub ocrotirea învățămintelor istorice, dl Stolojan ne amintește trecutul frumos al imperiului romano-bulgar, care, dacă nu-'l desființa vremea, ar fi fost el moștenitorul imperiului de Răsărit, al acelu' mare imperiu, care, numai ieri a descoperit d-sa, că Ungurii 'l-au desființat. Aceasta afirmase în contra tuturor istoricilor.

Ear, venind la calculul probabilităților, dl Stolojan amintea că Sârbii și Bulgarii sânt în rivalitate, că element de ordine, de ciment, nu sânt decât Românii, Românii din Sârbia, de peste Dunăre, din Epir, din Macedonia, din Albania și departe de a spune ceea-ce zicea ieri, că noi să nu ne interesăm de Sârbi și de Bulgari; la 1883 ne propunea să ne interesăm de ei atât de mult, încât să-i luăm în regatul nostru, și mai adaugă: Românii vor ști să respecteze naționalitățile tuturor, căci: „idealul nostru, o declarăm sus și tare, e Elveția, Belgia, unde statul politic protegează de o potrivă toate naționalitățile; în fine am dovedit că știm să guvernăm neamuri străine cu mulțumirea lor.

Cu alte cuvinte dl Stolojan ne propunea să facem în Orient, peste Dunăre, ceea-ce au făcut Maghiarii peste Carpați; un stat poliglot destinat să fie straja a civilizațiunii apusene, straja la care dl Stolojan a renunțat deocamdată, zicându-ne că ar fi o nebunie, ca noi să apărăm civilizațiunea apuseană! (Aplause.)

Departe de mine idea de a discuta acest ideal politic, cum o spuneam altă-dată — și nu mă tem când vorbesc de pe banca ministerială, — oameni, care nu au un ideal mare și un ideal vecinic crescând nu pot trăi, și tot această opiniune o am și pentru un popor care nu are ideal, nu poate prospera.

Dar' atunci când la 1883 vorbiati așa, când ziceati neamului românesc: Voi, care ați fost obicinuți în copilăria voastră să vă rătăcească gândurile pe harta lui Laurian cea cu granițele Daciei,

voi, care ați fost obișnuiți să cântați cântecele lui Murășianu, *Mihaiu, Stefan, Corvine* . . . voi, care ați trăit în și din acest ideal, vă spun eu, partid liberal, că așa este constelațiunea Europei, așa sunt poruncile geografiei, așa lecțiile istoriei, încât voi nu mai trebuie să vă uitați peste Carpați; întoarceți-vă spre mează-zi, treceți Dunărea și Balcanii, scăldați-vă în mările de Smarald, mergeți la Constantinopol, pe care se bat toate popoarele. (Aplause.)

Acum de abia după 10 ani să ne cântați alt cântec, să ne spuneți că nu ne amenință nimenea, că singura noastră primejdie ar fi să se învoească pe socoteala noastră împărățiile, și ca să împedecați această învoeală, după-ce am înjurat destul pe Rusia, să venim acum să luăm la refec și pe Austria! (Aplause.)

Și ce spunea I. Brătianu, el, șeful partidului liberal? Zicea: Dl Stolojan a vorbit admirabil, patriotic, dar' și-a exprimat opiniunea sa personală, eu însă un lucru știu: Statul român are nevoie de pace, el trebuie să facă politică conservatoare. Am căpătat acest regat după o luptă de 4 veacuri, și nu pot să-l fac jucăria visurilor mele, ori cât de frumoase ar fi. Și Brătianu adaugă: Eată vin dela Gastein, și vă declar că sunt amicul păcii, și n'am alt vrăjmaș decât pe acela care va provoca războiul.

Și atunci, dle Stolojan, exista și cestiunea autonomiei Transilvaniei, existau și încercările de maghiarizare, și legea electorală, și legea de presă din Ardeal, și procesele de presă, și persecuțiunile și atunci erau dincolo și ferestrele sparte, doar' că erau la Cluj în loc de Turda, și atunci era și cestiunea gimnasiului din Arad și Caransebeș, și atunci era și cestiunea gimnasiului din Blaj, era tot, absolut tot! Da, toate erau ca și astăzi, cu o singură deosebire: d-voastră vă aflați la putere și treceți peste toate aceste lucruri, ear' astăzi căutați cu ele să turburați situațiunea noastră. (Aplause.)

Și ce s'a întâmplat atunci? Nu era la Ioan Brătianu visul care-l ducea, nu făcea el politica sa numai în vedenia acelui archipelag, pe care neputându-l lua să renunțe la politica lui? Nu, Ioan Brătianu și-a aplicat politica lui cu o tenacitate și cu un curaj, pe care trebuie să și-l recunoaștem, și de aceea Brătianu n'a primit nici aparența unei agitațiuni într'un stat vecin! Și fiindcă este nevoie ca la liberalii postumi, la epigonii partidului să le cetim ce spuneau ceilalți, să vedeți ce zicea Brătianu:

»Dar' fiindcă nu putem să ne ducem în Transilvania, bine este ca în toate zilele să-i amenințăm, să-i facem să bănuască că-i înșelăm, că Românii de dincolo sunt înțeleși cu noi ca să facă revoluție în Austro-Ungaria?»

Și, în patriotismul seu luminat și în caldă sa inimă, Brătianu zicea: nu. Și sunt convins că el își călca pe inimă când era silit să iscălească decretul de expulsare al Transilvănenilor.

Dar', dlor, de atunci nu s'a schimbat nimic în Europa; situațiunea politică este aceeași, interesele permanente ale noastre sînt aceleași. Ați avut ocașiunea încă odată să vorbiți de politica noastră externă. Vă aduceți aminte cu ce necuviință jurnalele d-voastre acusau pe cei care nu credeau tocmai ca d-voastră sau nu voiau să facă excesul d-voastre de zel de vînduți străinilor întocmai ca și azi; diferența era că atunci conservatorii, în loc să fie vînduți Maghiarilor, erau vîduți jugănarilor. (Ilaritate.)

Și au mers pînă acolo în cât și despre mine la alegerile din Craiova dela 1888 au zis că blana mea 'mi-a dat-o Hitrovo Barbălungă! (Mare ilaritate.)

Ați căzut dela putere la 1883. Când erați la putere, aveți poate nevoie de toate acestea, dar' după-ce ați căzut îmi închipuesc că numai aveți nici un interes practic ca să nu vă spuneți fundul inimii.

Ei bine, dlor, la 1888 se adună un partid întreg, și lucru ne mai pomenit în anele parlamentare, lucru ne mai pomenit în anele politice, se strînge un partid întreg ca să debiteze în întrunire că o împărăție vecină a voit să asasineze pe primul ministru, Ioan Brătianu; să acuse pe Rușia, nu numai că cumpără și agită pe țerani, că face la noi intrigile cele mai meschine, dar' că pune cuțitul în mîna asasinilor ca să omoare pe șeful partidului liberal. Să vă cetesc, dlor, fiindcă lucrul nu mai aparține politicei, ci patologiei politice.

Eată ce se zicea în acea întrunire publică :

»Dlor, știți din câte atentate a scăpat bătrînul și patriotul bărbat de stat Ioan Brătianu, care a cărunțit în luptele politice pentru binele și prosperarea României. (Aplause frenetice. *Mulțimea aclamă cu entusiasm pe dl Ion C. Brătianu.*) A scăpat de cuțitul lui Petraru, de atentatul birjarului, căci, de, dlor, să nu ne facem ilusii, și atunci când Ioan Brătianu a fost răsturnat la Cotroceni în șanț n'a fost o întâmplare pentru mine și acela a fost un atentat«. Și aci dl C. Stoicescu întrepu zicînd:

Birjarul era Rus. (Aplause, mare ilaritate.)

Apoi oratorul continuă:

»Da, birjarul era Muscal.

»Toate aceste dovedesc o stare pe deplin anormală și amestecul unor vrășmași ai țerii.

Discursurile ca discursurile, nu prea se cetesc în străinătate. Dar' acum să trecem la testamentul partidului, căci a testament mai mult dcât a manifest are aerul.

Este lung ca toate actele, dlor; încep neapărat cu Tudor Vladimirescu și sfîrșesc afirmând că pe drapelul d-lor stă *Patria, Tronul și Constituția*.

Ear' din lăuntru, dela un capăt la celalalt, nu este decât denunțarea unei împărății vecine, a aceleia unde stă bordeiul lui Garibaldi, pe care dl Fleva ne roagă să îl sacrificăm.

Și ce ne spune?

Că vrășmașii nostri, cei contra cărora tot Românul trebuie să se scoale sînt:

»Acei care vîd în progresarea conștientă a popoarelor din Orient un obstacol al poștei lor de mărire teritorială; acei care nu fac din liberarea popoarelor și din apărarea creștinătății decât arme de cucerire; acei care nu voesc să vadă deșteptându-se în poporul român conștienta viua a misiunii sale la gurile Dunării, ca antegardă a culturii apusene; acei care vîd că nu li-se mai poate da drept recunoștință pentru servicii dubioase și interesate aservirea, fie politică, fie economică a statului român, cu un cuvînt inimizii României».

Vedeți, dlor, că contrar dlui Șendrea dela 1893, care ne spunea la senat că datorim mult Rusiei, dl Șendrea dela 1888, — abia cinci ani! — găsia mijlocul să tăgăduască că marea împărăție ne-ar fi făcut vre-un serviciu.

Servicii dubioase!

Recunosc aci e mare abilitate, și vă rog dați-mi voe să vă spun o mică anecdotă, căci sînt oameni care au logica așa de bine întemeiată, încât găsesc argumente a combate chiar ce este bine făcut de alții. Făceam campanie electorală, la Craiova, în contra dlui Stolojan și Romanescu. Mă dusesem în mahala, unde am vîzut fîntâna făcută de dl Romanescu și spuneam: aci va fi greu, căci bun lucru a făcut dl Romanescu. Amicul care mă însoția îmi zice: Să vezi cum am să întorc eu fîntâna în contra lui Romanescu. M'am mirat. Se face întrunire; începe discuția amicul meu, ia cuvîntul, și adresându-se publicului, îi zice: Romanescu are să vă vorbească de fîntâna care a făcut-o, dar' știți d-voastre ce este în fundul acestei fîntâni? Să vă spun eu: Ați vîzut, când vine un țeran să te vază, îți aduce 2 ouă și o găină într'o basma. Pe urmă vine, se scarpină în cap și-ți cere trei poli ca să-și cumpere o vacă. Așa are să facă și dl Romanescu. Fîntâna sînt ouele din basma. (Ilaritate).

Așadar', la 1888 politica partidului liberal-național era o politică prea hotărîtă, o politică de provocare necuviincioasă; căci oricare ar fi opiniunea noastră asupra adevăratelor interese ale țerii, nu trebuie într'un manifest iscălit de un partid să se arunce insulte

la adresa unei mari puteri. Insultele nu sînt bune, nici în politica internă, cu atît mai puţin se poate face aceasta în politica internaţională. (Aplause).

Au mai trecut doi ani pînă la 1890. Atunci dl Sturdza începuse să se privească deja ca şef al partidului liberal, şi a găsit de cuviinţă să dea un manifest care, de astă-dată, este un manifest dat nu numai ţerii, ci şi Europei.

Într'însul se oglindesc toate cunoştinţele d-sale financiare, economice şi statistice; este o scriere foarte lungă, cu cifre, cu tabele, în care se discută toate din lume, chiar politica generală a Europei; şi din care la urmă trage aceeaşi concluzie ca şi manifestul d-lor din 1888, ca şi discursul dlui Stolojan dela 1883. În acea scriere d-sa se leagă de propunerile unui scriitor panslavist, Danielevsky, care, fie zis în treacăt, nu ne dă nici măcar toată Transilvania, ci numai o parte din Transilvania şi o bucăţică din Bucovina, în schimbul vasalităţii noastre.

Şi dl Sturdza, ca concluzie, spune celor cu neutralitatea :

»De aci rezultă că aceea ce unii numesc *politică de neutralitate* este nu numai un non sens, dar' o cale care duce de-adreptul la tradarea statului român, la tradarea intereselor celor mai vitale, materiale, morale şi politice ale naţiunii. Neutralitatea, unde e vorba de a lupta din toate puterile sale şi cu toată virtutea sa *pentru a fi*, aceasta este, — am pute zice, — *sublimitatea prostiei omeneşti*»

Ear' celor care ar inclina spre politica preconisată de dl Fleva şi subînţeasă de dl Stolojan când s'a îngrozit la idea că noi ne-am face straje a civilizaţiei apusene, după-ce ca şi mine azi o ia tot dela Traian, dar' o ia în versuri! D-sa declară verde că :

»Lupta va fi, deci, partea şi a statului român modern, precum ea este partea ori-cărui stat, care vrea să vieze vieţa trainică, temeinică, sigură, cu viitor deschis. Dar' lupta Românilor din regat şi afară din regat a fost, este şi va fi alături cu Occidentul cult în contra aspiraţiunilor cutropitoare ale Răsăritului încă necult. Nu Românii vor provoca această luptă, căci ei nu au provocat nici-odată pe vecinii lor; dar' când vor fi chemaţi, ei trebuie să fie pregătiţi şi oţeliţi, gata a susţine lupta şi a învinge.

»Românii se nu uite nici-odată că nu Ţarul Rusiei 'i-a aşezat la Dunăre pentru a fi sentinela totdeauna trează a lumii civilizate, ci cel mai mare împărat al Romei, Traian. Aceasta este politica românească alta nu există şi nu poate exista».

Nu vedeţi şi în această concluzie nota dlor. Altă politică românească decât a dlui Sturdza nu poate fi şi nimic se nu ne pese dacă d-sa la 1890 zice una şi la 1893 zice alta. Asta e cea românească ce zice d-sa!

Dar' cel puțin zice ceva azi, la 1893, dl Sturdza?

Eu cred că nu; eu cred că d-sa nu 'și-a dat seama la senat de ceea-ce a vorbit și de ce consecuențe vor trage locotenenții d-sale; căci știți foarte bine că locotenenți are mulți, căci de! dacă s'au bătut succesorii lui Alexandru-cel-Mare, cum nu se vor bate pentru succesiune și aceia ai dlui Sturdza.

Și acum, dlor, vă întreb dacă aceasta a fost politica partidului liberal, dacă această politică ați susținut-o cu atâta vehemență, cu o lipsă de măsură care n'ar pute avea o scusă decât într'o convicțiune adâncă... atunci vă întreb: ce eveniment s'a petrecut, ce grupare de putere, ce fapt nou s'a ivit care a sdruncinat convingerea d-voastre până într'atât, încât ați venit să ne propuneți lucruri care sânt absolut contrare politicei pe care o preconisați la 1890?

A! dar' v'ați schimbat? Sînteți în drepturile d-voastre să vă schimbați; nu tăgăduesc. Dar' când un mare partid politic, un partid care pretinde că are monopolul naționalismului, când un astfel de partid vrea să spună națiunii:

Ceea-ce 'ți-am povestit eu ani de-arîndul nu este adevărat; schimbă-ți gândul; liniștește-ți îngrijirea; aiurea te avîntă, căci astăzi altul este adevărul, atunci vă zic:

Sînteți datori să spuneți națiunii pentru-ce v'ati schimbat, când v'ați schimbat și care a fost cauza erorii d-voastre din trecut? Până ce nu veți face aceasta, vă cer iertare dacă sînt silit să cred că nici atunci nu aveți o convingere desăvîrșită; nici convingerea de azi nu vă este decât foarte slabă, ba încă eu cred că nu o aveți deloc sau că cel mult este la d-voastră o neputincioasă încercare de a găsi ceva.

Căci ce ne cereți d-voastre?

Ne spuneți și ne repetați că existența Românilor din afară de regat este necesară regatului nostru. Cine va tăgădui-o? Nu noi, de sigur, căci deosebit de argumentele date de d-voastre este unul mai puternic.

În lumea aceasta nimeni nu poate să trăească numai ca să consume, trebuie să și producă. Și nevoea este tot așa de adevărată pentru popoare ca și pentru indivizi. Nu trăesc decât neamurile care aduc ceva în comoara comună a omenirii: o literatură originală, o idee generală, un curent religios, un tip estetic, o invenție deosebită. Și este evident că mult mai ușor este a răspunde acestei cerințe a luptei dintre oameni fără care nu este viață, unui neam de unsprezece milioane de oameni, decît unuia de șese, ori-care ar fi despărțirile lui în mai multe organismuri politice.

Dar' ați uitat a doua parte a cestiunii: dacă Românii de aiurea ne sînt necesari nouă, noi, regatul român le sîntem lor indispensabili. Când acest regat ar dispăre sau ar scăde, s'ar risipi și idea românismului.

De aceea, mai întăiu de toate, trebuie să ne preocupăm de acest lucru; sîntem datori să sacrificăm toată activitatea noastră pentru asigurarea și întărirea statului român, dacă vrem să vedem pe ceialalți Români din alte părți mândri de originea, de limba, de naționalitatea lor.

Dacă am șterge din idealul nostru hotărîrea de a lucra din toate puterile la întărirea și mărirea statului român și dacă în locul acestui ideal ne-am mulțumî cu o dulce și liniștită vasalitate cumpărată fie cu ori-ce preț, ah, atunci mai curînd decît credeți, ar dispăre acea mîndrie, care astăzi trăește așa de viuă în sufletele fraților noștri, mîndria de a spune: »Această limbă, această civilizațiune, această naționalitate românească este a mea; alta nu primim! (Aplause.)

Ceea-ce, însă, ne propuneți d-voastră să facem, este să punem în primejdie existența acestui stat, pe care nu l-am făcut noi cei de pe această bancă, dar' pe care nu l-a făcut nici dl Stolojan sau d-voastră, a acestui stat, care s'a plămădit din durerile a patru secolii, a acestui stat neștut în istorie pînă acum cîtiva ani, și pe care vă închipuiți că l-ați așezat așa de tare pe harta Europei, încât să poată face tot felul de experimente!

Vreți să facem o medițiune?

Dar' cine v'o primește?

Românii din Ardeal nu vă acceptă programul. Dl Maiorescu v'a cetit »Gazeta Transilvaniei«, »Tribuna« se exprimă tot așa.

Ascultați: »Ni-se spune că pe la școalele superioare se cer din partea unui domn »în numele tinerimii universitare române« semnături pentru a cere partidului național eliminarea celui mai de căpetenie postulat din programul partidului național: Autonomia Transilvaniei. Cu acest prilej se face încercarea a discredita pe unii dintre fruntașii noștri. Când cineva își dă semnătura e bine să se uite ce semnează“.

Și mai la vale:

»Ceea-ce se uită este mai ales că cestiunea română, a Românilor din Transilvania și Ungaria, nu se desleagă la București, ci în Sibiiu, că Românii nu vor numai deslegarea cestiunii române, ci echitate pentru toate popoarele, pentru toate națiunile conlocuitoare«.

»Tribuna« spune, că vremea înțelegerii unilaterale dintre Români și Maghiari, vremea aceea ce s'a numit dualismul româno-

maghiar pe care l-au visat acei patrioți de dincolo, pe care d-voastră îi-ați numit în gazete partidul unгурit, deși știți bine că nu sânt Români unгурiți acei distinși bărbați, că acea vreme a trecut.

De este bine sau rău, nu mă ocup. Nu e treaba mea. Constat însă, că programul dlui Sturdza Românilor nu le convine.

Dar' ceealaltă parte? Dar' Maghiarii? Credeți d-voastră că ei vor accepta mediațiunea unui guvern străin, — căci de guvern este vorba, — între ei și conaționali lor?

Dar' ce idee vă faceți d-voastră de mândria acestor oameni, ce idee slabă aveți de sentimentul demnității unei națiuni? Ați primi d-voastră ca un stat vecin să intervină ca stat în afacerile noastre interioare? Ce ați zice dacă nu un partid, dar' un deputat din camera din Sofia ar veni să spună acolo ce trebuie să facem noi aci în școalele bulgărești din Dobrogea? Ce interpelări 'mi-ați face? Și nu m'ați tolera nici 24 oare dacă aș ave aerul să făc concesiuni.

Respectați demnitatea altora, dacă voți să se respecte a d-voastre. Nu, intervenția nu poate face nici un bine, ea poate însă face rele multe. Intervențiunea are mai ales defectul de a face să întârzie momentul în care din mintea oamenilor de stat maghiari să dispară himera maghiarisării și să pătrundă în ei hotărîrea și dorința de a face cele de cuviință ca să trăească bine și liniștit cu frații nostri de dincolo.

Ear' pentru Români de dincolo, intervențiunea noastră ar fi ca cum ați da o dădacă la un copil obicnuit să ese singur, să trăească și să respire liber. Luați pe acel copil, dați-i la chinină, îndopați-l cu doctorii, și îi veți slăbi organismul, fără a-l scăpa de primejdii. Tot așa și cu Români de dincolo: dați-le promisiunile deșarte și imposibile de realizat ale dlui Sturdza și le veți slăbi forța lor de rezistență.

Și probă că este așa, este că dl Stolojan, mai cuminte a ghicit lucrul și a zis: intervențiunea noastră, *dacă se va cere*. Dle Stolojan, așteaptă să ni-se ceară, și când se va cere și n'o vom da, atunci să stăm la vorbă.

Și dacă ar fi vorba să nu o facem ca guvern, atunci ca ce? Ca Alexandru Lahovari? Dar de ce să nu o facă dl Sturdza, care representă partidul liberal, care representă pe Tudor Vladimirescu. De ce să o facă dl Lahovari, care spuneți că nu simte românește ca d-voastră?

Apoi dacă în sfârșit este vorba să-i convingeți pe Maghiari prietenește, faceți-o, și în ziua când veți reuși, vă făgăduim că noi declarăm în public că aveți și mintea mai largă și inima mai caldă

decât noi, și voi recunoaște că ne-am înșelat asupra adevăratelor d-voastre motive.

Dl N. Fleva și dl St. Șendrea au mai spus un lucru: au spus că politica din afară a statului nostru se nu fie condusă de interesele statului român, ci de interesele Românilor de dincolo. Acî vă voi răspunde tot cu Ioan Brătianu, cu acel adevărat om de stat, care spunea Românilor de peste munți: »Să nu voiți ca d-voastră să ne dați direcțiunea politicei noastre. Pe noi care ne cunoașiem țeara, care din generații în generații am luptat ca să aducem această țeară unde este, să ne lăsați în pace să ne regulăm noi politica noastră!« În loc de aceasta șeful al doilea al partidului liberal ne propune o politică pe care a copiat-o textual din programul partidului românesc din Ungaria dela 1890.

Și ceea-ce era firesc și bine în gura și programul lor, este și nefiresc și periculos în gura șefului partidului liberal din România. Dacă era natural să se spună la Sibiu:

»Sîntem și ne simțim membri ai marei familii române de 11 milioane; ca membri ai ei tindem la dezvoltarea materială și culturală a românimii; tindem la scutirea neamului nostru de toate influențele străine, cu toate acestea negăm solemn, că am ave tendențe daco-românești, ținem a aparține monarhiei austro-ungare și sîntem supuși credincioși ai coroanei de Habsburg«.

Dacă era firesc să zică: voim convențiuni militare cu România-voim tratat de comerț cu dînsa, și dacă ei adaugă că sînt partizani ai triplei alianțe, — cum și trebuie să fie, deoarece-ae sînt cetățeni ai Austriei, — dar' că toate acestea nu se pot face pe cîtă vreme nu se vor schimba raporturile din Ungaria, este însă inadmisibil să luăm pentru regatul nostru programul lor dela Sibiu, căci ei nu pot cunoaște toate câte le cunoaștem noi; este inadmisibil ca să dați d-voastră conducerea statului român acelora, care din cauza suferințelor lor vor judeca mai lesne cu sentimentele decât cu rațiunea rece și sănătoasă care trebuie să ne conducă pe noi!

Dacă am da noi hotărîrea celor care știm că vor judeca cu ura trecutului, cu durerea prezentului și cu desnădăjduirea viitorului, ear' nu oamenilor nostri de stat, oamenilor nostri care vîd nu numai o parte din neam, dar' neamul întreg, atunci lesne am pune în joc existența regatului și viitorului tuturor!

Cred, dl-or, că am terminat cu această cestiune națională și am terminat zicîndu-vă: Doresc, doresc mult să nu se adeverească ceea-ce cred eu. Eu cred că nu a fost din partea d-voastre decât un calcul greșit, v'ați așteptat să auziți dela noi declarațiuni care sau să ne facă imposibili peste graniță sau să ne slăbească în țeară;

apă calculat că vom ascunde poate tainele inimii noastre, și atunci ne veți arăta publicului ca pe niște oameni fără sânge românesc, ori vom spune cuvinte imprudente, și atunci se ne arătați Europei ca pe niște oameni care nu pot duce statul român pe calea de conservare, de liniște și de ordine! (Aplause prelungite.)

N'am căzut în cursa pe care ni-ați întins-o. Dumnezeu a voit ca cercetând în fundul inimii noastre, să o găsim așa de curată, încât să putem rezista! (Aplause.)

Și am făcut-o, dlor, pentru-că avem convingerea adâncă că așa cum lucrăm noi, lucrăm pentru binele nu numai al statului român, dar' al românismului întreg. Lucrăm ca să dăm acestei țeri o organizațiune mai bună și mai temeinică; să-i dăm finanțe solide, fără de care nu este politică externă posibilă; lucrăm să protegiăm munca națională, fără care nu este progres, lucrăm să împăcăm spiritele și să dăm acestui regat un guvern bun, dar' nu numai bun, ci blând și împăciuitor! (Aplause.)

BCU Cluj / General University Library Cluj
Institut Tipografic Ioan Popa Necşa.

